

Som græsning for malkekøer satte både sneglebælg og lucerne mælkeydelsen op. Maleri af Th. Philipsen, 1879.

erne vandt den som foder- (høslet, græsning) og i 1930'erne som grøngødningsplante hurtigt stor udbredelse. Markfrøkontoret solgte 1873 kun 1750 kg frø, men allerede 1879 12.350 kg (2). Som græsning for malkekøer satte den mælkeydelsen op (3). Arealet til frøavl var 1967 98 ha, udbyttet 94 t mod gennemsnitlig 837 t i 1955-59.

LITTERATUR: (1) 689 2,38; (2) 916 1842,452; 510 5,298; 191 2,283; 599b 2,78; (3) 512 1882,417.

Lucerne, *Medicago sativa*

Violette eller blålighvide blomster i klaser på 30-70 cm høje stængler. Almindelig dyrket, forvildet hist og her.

Navnet (1757ff) er fælleseuropæisk og af omstridt oprindelse, måske ligesom *alfalfa* (1877-1923) fra arabisk *lazwardijja* = azurblå og *facfaca* om lucerne. *Burgundisk græs* o. 1700, *burgundisk hø* 1715-94, *tyrkisk kløver* 1758.

LITTERATUR: 689 2,41f; 331 10 (fra arab. *al-chelfah*).

DYRKNING OG ANVENDELSE

Som kulturplante kom lucernen til Danmark vistnok i midten af 1700-t omtrent samtidig med rødkløveren. Det ældste vidnesbyrd om dyrkingen hos os er omtalen i *Oeconomisk Journal* 1757,916-32; der gives her anvisning på avlen af »denne kostelige lucerne«, som er et godt kvæg- og hestefoder, stimulerer mælkeydelsen og giver fårene blød uld; danske landmænd, som såede de første frø 1754 på let jord, også i blanding med vikker, ærter eller byg, anbefaler den stærkt. Den bør dyrkes, men er endnu (1758) ukendt i jyske hedeegne (1). Tidsrummet 1750-70 bliver planten forsøgsdyrket af flere landøkonomer, bl.a. på Fyn, men ikke altid med held (2). Den følgende menneskealder synes dyrkingen næsten helt opgivet, måske navnlig fordi rødkløveren vinder terræn, men fra o. 1800 er lucernen genstand for megen opmærksomhed, og mange forfattere anbefaler at dyrke

den som grøntfoder til køer og heste om sommeren. Endnu 1803 skrives, at »af lucerne sås intet her i landet« (= Sjælland), den er forsøgt enkelte steder og opgivet (3). 1805 omtales den derimod som »den bedste foderplante, man hidtil har opdaget« (4), ikke egnet til høg, men et fortræffeligt staldfoder (5), og 1806: »da den vokser meget længe og trives i mådelig jord, er den blevet berømt som foderurt«, men rødderne gør jorden vanskelig at bearbejde og som gammel giver planten et stridt høg; den kan anbefales til ikke for sandede og magre jorder, og højet må vejres og vendes godt (6).

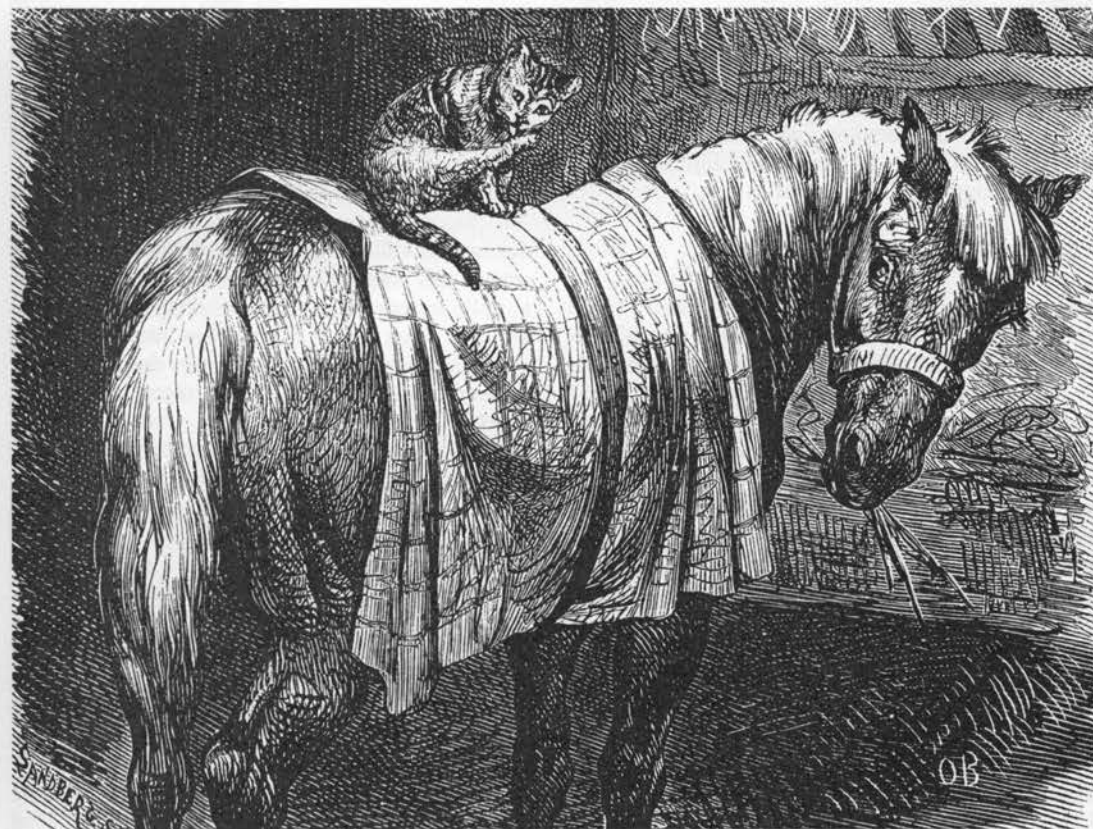
Den første dyrkning i større stil til heste og kvæg foretoges o. 1822–33 af pastor Rützow i Viby ved Kerteminde. Amtsbeskrivelserne 1826–44 nævner dyrkningen i Gettrup Vendsyssel, ved Viby præstegård og 2 skp. land et sted i Holbæk amt (7). Skønt ofte anbefalet havde lucernen 1883 stadig ingen større udbredelse, må-

ske fordi den passede dårligt ind i datidens gængse sædskifte og staldfodring endnu var ret ukendt (8). Arealet opgjordes 1888 til 234 tdr. land, 1896 632 tdr. land.

Først efter 1900 er lucernen blevet alm. dyrket til grøntfoder og ensilage, mest som delvis erstatning for olieæger. I renbestand eller græs var arealet 1900 ca. 1.000 ha, 1907 7.127 ha, 1918 10.540 ha, 1923 30.100 ha, 1933 11.500 ha, 1940 22.300 ha, 1946 23.300 ha, perioden 1955–59 gennemsnitlig 18.676 ha, 1963 16.790 ha. Efter 1934 er oparbejdet en betydelig kontraktavl til grønmølsfabrikker (tilskudsfoeder, i pilleform); produktionen var 1964 ca. 125.000 t, hvoraf størsteparten blev eksporteret, i 1963 for ca. 15 mill. kr. (9).

Af lucerne blev efter sidste verdenskrig fremstillet bleggrønt til farvning af sæbe, kosmetik, konfekturer m.m. (10). Tørret lucerne er anvendt som tobakserstatning (11).

Lucerne blev først ret sent anvendt som staldfoder på danske gårde. Tegning af Otto Bache i Folkekalender for Danmark, 1872.

Frost i hænder og fødder kan bades med afkog af tørret lucerne (12).

LITTERATUR: (1) 677 1758,41,43,108 jf. 146 2, 1758,307ff og 4,1760,105ff; 43 1,1780,81,89-92; (2) 728c 1,1763,542 og 3,1767,382; (3) 57 2,242; (4) 688 2,74 jf. 331 16,24ff; (5) 667 8,1805,87f; (6) 398 1806,694f og 1821,790; (7) 345 1844,99; 331 32-35 jf. 512 10,1877,495-97; (8) 512 16,1883,106; 510 5, 304; (9) 191 2,284; Johs. H. Sylvest, Lucernen. 1924; 183 1,1941,369; 508 1,1947,9; 304 228f; 599b 2,78f; (10) 150 nr. 9,1947; (11) 107 1946; (12) 511 nr. 2,1947.

Bukkehorn, *Trigonella foenumgraecum*

20-40 cm høj stærktlugtende plante med langstilkede 3-fingrede blade; de oftest enkeltvis gullige blomster udvikler indtil 6-12 cm lange segl- eller hornformet buede bælg med hver 10-20 flade og meget hårde frø. Hjemmehørende ved Middelhavet eller i det sydvestlige Asien; forhen dyrket som lægeplante, hos os nu kun kendt som apotekerdroge.

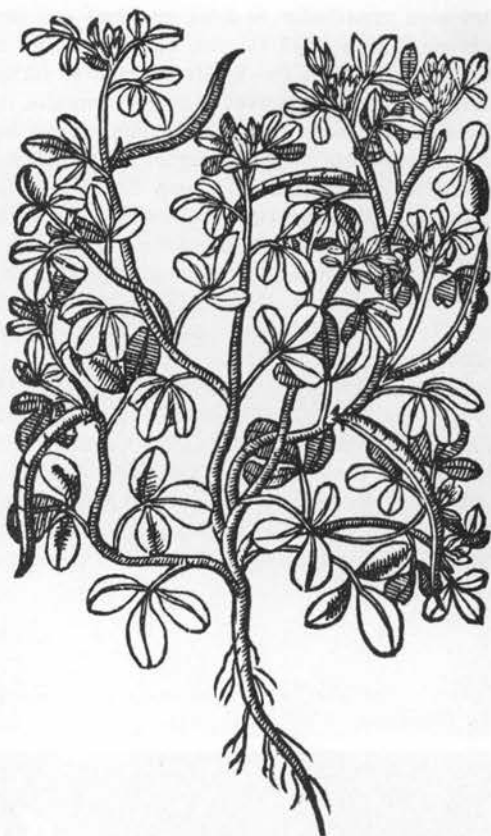
Bukkehorn 1696ff skyldes den ramme lugt og bælgens form, jf. *kohornskløver* 1843; *græsk hø* o. 1530-1768, det før-linnéiske navn *Foenugraecum* er »fordansket« på talrige måder: *fenugrek*, *finigrek*, *fønugræk*, *filigrekum* etc., *tilligræk* omtydnet til telegraf (-frø).

LITTERATUR: 689 2,733f.

LÆGEMIDLER

Et pulver af planten indgår i drik for hjertesmerter, knust i vin mod vattersot; olieafkog drikkes for hoste (begyndelsen af 1400-t; 1). Henrik Smid 1546ff (2): frøene blødgør bylder, stiller ind- og udvortes smerter, afkog i honningvand drikkes for smerter i alle lemmer, vandafkog tjener til badning af hovedet mod skurv, skæl, det får håret til at vokse; tampon vædet dermed og anbragt i vagina åbner den tillukkede og hævede livmoder, eller patienten skal tage dampbad siddende over afkoget; samme lægekraft har den grønne plante. Dampbadet anbefales også mod forstoppelse. Frøene bruges i klyster mod tarmvrid, blandes med salpeter og eddike til plaster på hård milt, frøene stiller alle hævelser.

Simon Paulli 1648, 235: frøene er kendt som lægedom i hele Europa, så »tit og ofte brugt, at

Bukkehorn, hvis navn er afledt af bælgens hornlignende form. Simon Paulli: Flora Danica, 1648.

der næppe bliver gjort et omslag til at lindre smerte og pine og ej heller noget klyster ... til at stille mavens ve og smerte, som dette frø ikke kommer i og bliver kogt tillige med andre ingredienser«, man kan trygt bruge frøene »i hid-sigheder, som dog ikke har taget for megen overhånd«. Svamp eller klud vædet med dekokt af planten lægges på øjenbrynene for at læge øjnene, og på blå mærker i ansigtet.

Frøene anføres i farmakopeen 1772; de sælges på mange apoteker.

Bukkehornspulver m.m. indtages i øl mod angst og fortvivlelse, når man er ved at gå fra forstanden (3).

Frø af bukkehorn og fem andre vegetabilia bruges til omslag for blæresten (o. 1720; 4), te af frøene drikkes mod urinvejslidelser (5) og knust bukkehorn og honning i varmt vand for kolik, det renser maven og stiller smerterne (6). Pulveriserede frø af bukkehorn og hør indtaget med honning regulerer fordøjelsen; planten